

ДА 500-ГОДДЗЯ БЕЛАРУСКАГА КНІГАДРУКАВАННЯ

КОМПЛЕКСНЫЯ ЗАДАННІ (ІХ КЛАС)

ачатак беларускага кнігадрукавання цесна звязаны з ідэйнымі і сацыяльнымі зменамі, абумоўленымі філасофскімі пацыфіямі эпохі Адраджэння. Рух Рэфармацыі пашырыў канфесійны склад на беларускіх землях, стварыў канкурэнтнасць рэлігійнага кнігадруку. Выданні Ф. Скарыны, В. Цяпінскага, С. Буднага – гэта аснова беларускай літаратуры, мовазнаўства, філасофіі. Дзейнасць першадрукароў адбывалася пры падтрымцы ўплывовых палітычных асоб Вялікага Княства Літоўскага. Культурнае і палітычнае жыццё ВКЛ было арганічна інтэгравана ў агульнаеўрапейскі працэс. З названых фактаў вынікае, што вывучэнне сярэднявечнай беларускай культуры будзе правільным у спалучэнні з замацаваннем ведаў па беларускай літаратуры, мове і гісторыі Беларусі XVI – пачатку XVIII ст.

Заданне А. Выберыце правільны адказ.

1. На тэрыторыі якой краіны вынайшлі друкарскі прэс і набор літар?

- а) Балгарыя;
- б) Германія;
- в) Чэхія;
- г) Італія.

2. У якім універсітэце знаходзіцца зала, дзе сядзіць сарака партрэтаў славетных выпускнікоў і выкладчыкаў ёсць партрэт Ф. Скарыны?

- а) Кракаўскі ўніверсітэт;
- б) Падуанскі ўніверсітэт;
- в) Лейпцыгскі ўніверсітэт;
- г) Празскі ўніверсітэт.

3. Рэлігійныя творы якога жанру, паводле Ф. Скарыны, *“інымі словамі... мудрость и науку знаменуют”*?

- а) Песня;
- б) псалом;
- в) прытча;
- г) жыцце.

4. Да свецкай літаратуры не адносяцца...

- а) панегірычныя вершы;
- б) летапісы;
- в) жыцці;
- г) статуты.

5. Евангелле – гэта...

- а) Новы Запавет;
- б) Стары Запавет;
- в) пытанні і адказы на хрысціянскую тэматыку;

г) зборнік малітваў.

6. Што абазначае друкарскі знак ~ (“цігла”)?

- а) Загалоўную літару;

б) скарачэнне слова;

в) коску;

г) нумар старонкі.

7. Метрыка ВКЛ – гэта...

- а) сістэма вымярэння надзелаў;
- б) звод законаў;
- в) дзяржаўная маёмасць;
- г) архіў.

8. У якім юрыдычным дакуменце быў замацаваны прынцып падзелу ўлады на заканадаўчую, выканаўчую і судовую?

- а) Статут 1588 г.;
- б) Статут 1529 г.;
- в) Статут 1566 г.;
- г) Пакта Канвента.

9. Аўтар панегірычных вершаў, паэмы “Дзесяцігадовая аповесць ваенных спраў князя Крыштофа Радзівіла”...

- а) Мялецій Смятрыцкі;
- б) Васіль Цяпінскі;
- в) Андрэй Рымша;
- г) Мікола Гусоўскі.

10. У XVI ст. у будынку гарадской ратушы...

- а) рэгістравалі шлюбы;
- б) адбываліся пасяджэнні судовых органаў;
- в) засядаў магістрат;
- г) захоўваліся кнігі.

11. Які тып архітэктурнай пабудовы называўся збор?

- а) Малітоўны дом для пратэстантаў;
- б) пратэстанцкая школа;
- в) бібліятэка;
- г) месца захоўвання ўраджаю.

12. Форма добраахвотнай матэрыяльнай дапамогі дзеячам культуры і мастацтва з боку магнатаў:

- а) крэдыт;
- б) апякунства;
- в) мецэнацтва;
- г) пратэкцыя.

13. Выбраны кароль Каралеўства Польскага, вялікі князь ВКЛ, вядомы паспяховымі бітвамі з Маскоўскай дзяржавай, ініцыяваннем адкрыцця Віленскага ўніверсітэта – гэта...

- а) Генрых Валуа;
- б) Жыгімонт III Ваза;
- в) Стэфан Баторый;
- г) Уладзіслаў IV Ваза.

14. Які горад Леў Сапега пазбавіў магдэбургскага права за забойства ўніяцкага архіепіскапа Іязафата Кунцэвіча?

- а) Брэст;

- б) Віцебск;
- в) Полацк;
- г) Орша.

15. Трыбунал ВКЛ, найвышэйшы апеяльцыйны суд, быў заснаваны:

- а) у 1588 г.;
- б) у 1581 г.;
- в) у 1570 г.;
- г) у 1529 г.

16. Які прадукт лічыўся асноўным імпартным таварам для ВКЛ з Прыбалтыкі?

- а) Цукар;
- б) мёд;
- в) прыправы;
- г) соль.

17. Мялецій Сматрыцкі вядомы не толькі як аўтар палемічнага твора “Фрынас” у абарону праваслаўнай царквы, але і як...

- а) першы рэктар Віленскай езуіцкай акадэміі;
- б) аўтар “Граматыкі славянскай”;
- в) мастак;
- г) заснавальнік друкарні.

18. Публіцыст і багаслоў, аўтар кнігі “Аб адзінстве царквы Божай” (1577):

- а) Пётр Скарга;
- б) Казімір Лышчынскі;
- в) Іпацый Пацей;
- г) Афанасій Філіповіч.

Заданне В. Устаўце прапушчаную інфармацыю.

1. Першая кніга, выдадзеная Ф. Скарынам, называлася а) _____ і выйшла ў б) _____ годзе ў горадзе в) _____.

2. Да сямі вольных, або вызваленых навук (мастацтваў) у Сярэднявеччы належалі а) _____, б) _____, в) _____, г) _____, д) _____, е) _____, ё) _____.

3. Ініцыятарам руху Рэфармацыі ў Еўропе выступіў а) _____. Новая рэлігійная плынь – б) _____ – атрымала назву ад яго прозвішча.

4. Мікалай Радзівіл Чорны выдаткаваў свой гадавы даход (10 000 дукатаў) на выданне кнігі а) _____ (назва) у горадзе б) _____ у в) _____ годзе.

5. _____ – астранамічная з’ява, што здарылася ў маленстве Ф. Скарыны і пасля знайшла адлюстраванне на гравюрах друкара.

6. Вялікае Княства Літоўскае і Польская Карона аб’ядналіся ў адну дзяржаву паводле а) _____ (назва пагаднення) у б) _____ годзе.

7. Ордэн езуітаў належаў да а) _____ веравызнання, змагаўся з ідэямі б) _____ (назва руху). Адкрыццё езуітамі в) _____ (тып навучальнай установы) – сярэдніх навучальных устаноў ордэна – аказала станоучы ўплыў на развіццё адукацыі.

8. Уніяцтва як рэлігійная плынь аб’ядноўвае вучэнні, асноўныя догматы а) _____ і абрадаваць б) _____ канфесій.

Заданне С. Растлумачце гістарычныя паняцці.

1. Якое аўтарскае новаўвядзенне Ф. Скарына назваў “*глосы на боцех*”?

2. Якую тэрыторыю паселішча называлі *дзядзінец*?

3. Прачытайце цытату з паэмы “Песня пра зубра” М. Гусоўскага: *Ровам пра што касалапы раве, пранізаны дзідай, / Ранены дзік вунь аб чым віскам надрыўным вішчыць. Што такое дзіда?*

4. Якіх людзей Ф. Скарына называў “*наспалітымі*”?

5. У XVI ст. з’явіўся новы тып маёмасці – фальварак. Што ён сабой уяўляў?

Заданне D. Дайце разгорнуты адказ на пытанне.

1. Якое ідэйнае наватарства заключалася ў гравюрах Францыска Скарыны?

2. Чаму “Апостал” і “Малая падарожная кніжыца” Ф. Скарыны былі выдадзены ў фармаце маленькіх кніг?

3. Сымон Будны, падкрэсліваючы ролю настаўнікаў, выкарыстаў біблейскі выраз “*Вы ёсць соль зямлі*”. Якім чынам ён тлумачыў гэтае параўнанне?

4. Чаму ідэі Рэфармацыі былі блізкія многім сацыяльным колам?

Заданне E. Запоўніце табліцу, суаднесшы імёны гістарычных асоб з партрэтамі і фактамі іх біяграфіі.

Асоба	Партрэт	Факт біяграфіі
Сымон Будны		
Васіль Цяпінскі		
Мікола Гусоўскі		
Леў Сапега		
Іван Фёдараў		
Мікалай Радзівіл Чорны		
Барбара Радзівіл		
Мікалай Радзівіл Руды		

Партрэты.

Факты біяграфіі.

1. Упершыню выдаў кнігу, дзе побач з царкоўнаславянскім тэкстам змясціў пераклад у беларускай рэдакцыі.

2. Стваральнік Статута ВКЛ 1588 г., заснавальнік прыватнай бібліятэкі ў Ружанах.

Віктар Ціханаў.
Слова аб Радзіме.
Францішак Скарына.
1980 – 1985 гг.

3. Трагічная гісторыя каханьня з польскім каралём Жыгімонтам Аўгустам, складаны шлях да каранаваньня сталі легендай.

4. Заснаваў Нясвіжскую друкарню пры падтрымцы Мікалая Радзівіла Чорнага і Яўстафія Валовіча.

5. Паклаў пачатак украінскаму кнігадрукаванню, выдаўшы ў Львове “Буквар” (1574).

6. Паспяхова правёў бітву на рацэ Ула ў 1564 г.: вялікалітоўскае войска перамагло маскоўскі корпус ваяводы Пятра Шуйскага (24 тыс. чалавек). Вынікам бітвы быў зрыў вялікага маскоўскага паходу 1564 г.

7. Дыпламатычнае падарожжа ў Рым натхніла яго на напісанне знакамітай паэмы.

8. Віленскі ваявода і канцлер ВКЛ, ідэйны лідар кальвінізму ў Вялікім Княстве.

ДАВЕДКІ

Заданне А. 1. б; 2. б; 3. в; 4. в; 5. а; 6. б; 7. г; 8. а; 9. в; 10. в; 11. а; 12. в; 13. в; 14. б. 15. б; 16. г; 17. б; 18. а.

Заданне В. 1. а) “Псалтыр”; в) 1517 г.; б) Прага; 2. а) граматыка; б) логіка*; в) рыторыка; г) музыка; д) арыфметыка; е) геаметрыя; ё) астраномія; 3. а) Марцін Лютэр, б) лютэранства; 4. а) Берасцейская, або Радзівілаўская, Біб-

* **Каментарый.** Спіс навук пададзены паводле “Предыслоўя доктара Франціска Скорины с Полоцька во всю Бивлию рускаго языка” (Скарына, Ф. Прадмовы і пасляслоўі / Ф. Скарына // Мінск: Навука і тэхніка. – 1969. – С. 62 – 63). У падручніку **Беларуская літаратура**: вучэб. дапам. для 9-га класа агульнаадукац. устаноў з беларус. і рус. мовамі навучання / В. П. Рагойша [і інш.] ; пад рэд. В. П. Рагойшы. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2011, на с. 55 указаны *этыка, логіка*. У выданні **Клышка, А.** Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніга: нарыс / А. Клышка. – Мінск: Маст. літ., 2009, на с. 73 згадваецца *дыялектыка* як вольная навука, што выкладалася ў тагачасных універсітэтах.

лія, б) Брэст; в) 1563 г.; 5. сонечнае зацьменне; 6. а) Люблінская унія; б) 1569 г.; 7. а) каталіцкага; б) Рэфармацыі; в) калегіум; 8. а) каталіцкай; б) прываслаўнай.

Заданне С. 1. Тлумачэнне слоў на палях кнігі. 2. Агароджаны пляц, двор пры якой-небудзь вялікай пабудове (напр. пры замку); умацаваны цэнтр старажытнага горада. 3. Старадаўняя колючая зброя ў выглядзе доўтага дрэўка з вострым металічным наканечнікам; піка. 4. Простыя, звычайныя людзі. 5. Двор феодала з гаспадарчымі і жылымі пабудовамі, надзелам зямлі, дзе залежныя (прыгонныя) сяляне адраблялі паншчыну.

Заданне Д. 1. Раней у рэлігійных кнігах змяшчалі выявы толькі святых. Скарына ўпершыню надрукаваў свой партрэт, што для таго часу было вельмі смела (прыраўноўвалася да ерасі). Аднак такая ілюстрацыя адпавядала гуманістычнай пазіцыі Адраджэння – чалавек у цэнтры Сусвету, да таго ж давала магчымасць ведаць аўтара кнігі. 2. “Апостал” і “Малая падарожная кніжыца” былі спецыяльна зроблены маленькага фармату для таго, каб звычайны чалавек іх змог пачытаць дома або ў дарозе. Гэта спрашчала працэс чытання і навучання па іх. Царкоўныя кнігі рабіліся вялікіх памераў і прызначаліся святарам для набажэнства ў храме. 3. Соль здаўна ўжывалі для захавання прадуктаў. Падобным чынам, пісаў С. Будны, настаўнік захоўвае людзей “ад духоўнай гнілі”. Настаўнікаў трэба берагчы, як соль, і “не раскідвацца” імі. 4. Рэфармацыя была накіравана на аслабленне ўплыву Каталіцкай царквы. Тэарэтыкі Рэфармацыі выступалі за прававую дзяржаву, сацыяльнасправядлівасць, свабоду слова, асвету для кожнага чалавека. Рэфармацыйны рух быў цесна звязаны з урбанізацыяй, развіццём капіталістычных адносін, пашырэннем кнігадрукавання, у тым ліку на нацыянальных мовах.

Заданне Е.

Асоба	Партрэт	Факт біяграфіі
Сымон Будны	3	4
Васіль Цяпінскі	4	1
Мікола Гусоўскі	8	7
Леў Сапега	1	2
Іван Фёдараў	2	5
Мікалай Радзівіл Чорны	7	8
Барбара Радзівіл	6	3
Мікалай Радзівіл Руды	5	6

Кацярына ШЧАСНАЯ,
кандыдат філалагічных навук,
старшы навуковы супрацоўнік
Цэнтра даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры НАН Беларусі,
Юрый ВРУБЛЕЎСКИ,
кандыдат гістарычных навук,
дацэнт кафедры сацыяльнай работы БДПУ
імя Максіма Танка.